

PREŠERNOVO

GLLEDALIŠČE

V K R A N J U

TELEFON ŠTEVILKA 355

Gledališki list

SEZONA

1946 - 1947

2

SPISAL: W. S. MAUGHAM

SVETI PLAMEN

Cena din 3.—

GLEDALIŠKI LIST

PREŠERNOVEGA GLEDALIŠČA V KRANJU

1946—1947 ★ ŠTEV. 2

Spisal: W. S. Maugham

Sveti plamen

Premiera 23. oktobra 1946

Somerset Maugham:

SVETI PLAMEN

Somerset Maugham je pri nas znan samo po svojem „Svetem plamenu“. O njem nimamo podrobnejših podatkov, sodimo ga lahko samo po tem, kar nam izdaja njegova igra o njem.

Predvsem mu moramo priznati, da je pristne gledališke krvi. To izdaja sleherna poteza njegove igre. Prvič — koncept, drugič osebe in njihovi značaji, tretjič življenska verjetnost vsake osebe in vloge, četrtič — in ne nazadnje — vedno aktualna téma o problemu, ali je človek opravičen rešiti sočloveka muk življenja in mu iz usmiljenja zadati prijetno smrt. Rafinirana zgradba dejanja, silna dramatična napétost in skoraj detektivski zapletljaji so sestavni deli te drame, ki nudi igralsko hvaležne in nadvse učinkovite vloge. Seveda pa stavlja na igralce tudi velike zahteve.

Ob tej igri je postavljen režiser pred problem: ali naj igra igro s stališča lokalnega kolorita, torej kot dogodek ali problem, ki se godi v družbenih razmerah angleških višjih krogov, ki rešujejo ta problem iz svoje mentalitete, ali kot občečloveški problem, ki bi ga rešila mati katerekoli narodnosti na isti način. Če se odloči za prvo, mora dati igralcem in vsei igri tipično angleško obeležje, kar je za kranjske igralce dovolj trd oreh, in zahteva mnogo dela in truda; če pa se odloči za drug način odpadejo te težave.

Dejanje se godi v bogati angleški aristokratski hiši, kjer živi lady Tabretova s svojimi dvema sinovoma Mauricem in Collinom. Prvi je letalski častnik in se je ponesrečil pri padcu iz gorečega aviona, tako da je hrom; drugi pa je posestnik afriških plantaž in na daljšem dopustu v rodni hiši. Prvi sin, letalec je poročen z mlado

in lepo ženo Stello, ki ga veže nanjo velika ljubezen. K domačemu krogu spada njegova bolniška strežnica, sestra Waylandova, hišni zdravnik dr. Harvester in nekdanji oboževalec stare gospe Tabretove, major Liconda.

Ne da bi mož slutil, vzljubi brat Collin njegovo ženo Stello in ona njega. Sestra Waylandova pa skrivaj brezupno ljubi zaupanega ji bolnika. Mož trpi, ker ne more dati ženi več tiste ljubezni, ki ju je družila nekdanj, ko je bil še čil in zdrav. In ko preživi v prvem dejanju krizo take bolečine, ki ga pritira do obupa in celo do solz, se Stella, ki ga sicer vara, a je napram njemu iz resničnega sočustvovanja in usmiljenja vedno dobra in ljubezniva — zgrozi in uvidi, da na tak način ne bo mogla več dolgo živeti z njim. To prizna svojemu ljubimcu in išče pri njem pomoči in izhoda, kajti Stella pričakuje otroka, sad njune nedovoljene ljubezni.

V drugem dejanju izvemo, da je ponoči Maurice nenadoma umrl. Hišni zdravnik trdi, da zaradi naravnih posledic, — najbrže embolije, — sestra Waylandova pa izreče sum, da je bil zastrupljen. V svojem ljubosumju indirektno krivi Stello, češ, da je dal nekdo bolniku preveliko dozo uspavalnih praškov in dokaže, da jih bolnik sam ni mogel vzeti, ker ne more hoditi. Nastane vprašanje: kdo je morilec? Sestra vztraja pri tem, da bo javila slučaj oblastem, kajti i zdravnik i drugi ne verjamejo v zločin. Zdravnik se brani izvršiti obdukcijo trupla, a ker sestra preti z oblastmi in pritika konflikt do vrha — s tem da razkrije Stellino skrivnost o otroku — spregovori končno mati in prizna, da je ona sama zastrepila svojega sina: „Jaz sem mu življenje dala in jaz sem mu življenje vzela“... Spoznala je, da bo prej ali slej zvedel za ženino nezvestobo, in da ga čaka huda bolečina z odkritjem, da mu jo je vzel lastni brat. Ker mu je nekoč obljubila, da mu bo pomagala napraviti konec, če bi mu postalo življenje neznosno, je to storila prej, preden je izgubil iluzije o svoji družini in zakonu.

Pisatelj daje igri vzdušje bogate angleške hiše in njenega družabnega življenja v ozkem krogu domačih prijateljev; ter slika zelo določeno posamezne tipično angleške figure, n. pr. majorja Licondo, hišnega zdravnika in sestro.

M. S.

Nekaj pripomb k inscenacijam na diletanskih odrih

Če takole malo povasujemo pri naših sosednih ljudskih odrih, opazimo mnogo smisla za igranje samo, tudi režija je večkrat prav dobra, ljubezni do odrskega udejstvovanja pa je še celo dosti — le ta nesrečna scena dela preglavice in budi sočutje, večkrat celo posmeh.

Kar priznajmo si pomanjkanje denarnih sredstev in ne gradimo si iluzij brez denarja. Pošteno zaigramo v skromnem okviru pa bo na vse strani prav.

Na velikih odrih poklicnih gledališč se da z bogatimi denarnimi sredstvi in s pomočjo mnogih izvežbanih strokovnjakov vseh vrst, ki imajo na razpolago velike delavnice z vsem mogočim orodjem in materialom ter mnogimi izkušnjami — res doseči taka iluzionistična prizorišča. Ta gledalca tako očarajo, da verjame slikani pokrajini ali graščini iz papirnatega mašeja, da pozablja, da je pravzaprav le v gledališču in misli da doživlja resnično življenje sredi resničnega okolja.

Mi pa na ljudskih odrih vseh teh možnosti nimamo. Zato naj bodo scene stilizirane. Potem ne bo več škodoželjnih posmehovanj v avditoriju, ko se ob vsakem koraku na odru vsa pokrajina trese, ko grajska stena ali celo stolp vzplapola, če nekoliko močneje zapremo vrata v kulisi in ko se sesuje kmečka peč, če se igralec nehote nasloni nanjo.

Cisto preprosto se sprijaznimo z dejstvom, da gledalec naši ubogi kulisi ne verjame več. Čemu še naprej lagati? Zato kar pogumno k stilizirani sceni, ki jo bo zmožel sleherni naš vaški oder.

Vemo, da resničnega gradu, resničnega gozda ali celo resničnega potočka ne moremo prikazati na našem odru — toda lahko pa vse to simboliziramo. Saj, če je igra dobra, prepričevalna, prisili gledalca njejeva lastna fantazija, da si zamisli in ustvari ozadje. Samo dobra, res dobra scena lahko igralčevo igro podpre, slaba scena pa vpliva mučno na igralce in gledalce.

Ko si bomo delali nov oder ali preurejali starejšega, mislimo na lep, četudi skromen okvir odrskega prostora. Rampa naj bo prostorna, zavesa iz kakega težjega blaga, da uduši zaoderski ropot.

Z odra bomo zmetali vso navlako, ki že več kot pol stoletja straši na naših deskah. Čim manj bomo imeli na odru nepotrebnih praktikalov, kulis, sufit in drugih rekvizitov, tem več bo prostora. Igralec mora biti med igro sproščen, ne pa da bi moram ekvilibrirati in se spotikati na vsak korak.

Zato bomo skrbeli v prvi vrsti, da si nakupimo ali izposodimo dovolj barvastih zaves, s katerimi obkrožimo oderski prostor.

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE - KRANJ

V sredo, dne 23. oktobra 1946 ob 10. uri — Red B — Konec ob 22. uri

V četrtek, dne 24. oktobra 1946 ob 10. uri — Red A — Konec ob 22. uri

SVETI PLAMEN

Spisal: W. S. Maugham

IGRA V TROJEDANJH

Režija: Dore Kern

OSBE:

Mrs. Tabret	V. Martelančeva
Maurice Tabret } njena sinova	A. Klavora
Colin Tabret }	D. Kern
Stella, Mauriceova žena	S. Hlebševa
Sestra Waylandova	M. Gerdejeva
Dr. Harvester, zdravnik	F. Likar
Major Liconda	F. Trefalt
Alice, služkinja	M. Vařachova

Cene vstopnic: din 20.—, 15.—, 10.— in 5.—

Predprodaja vstopnic en dan pred predstavo in na dan predstave od 10. do 12. ure in od 18. do 20. ure v gledališču

Najboljši je žamet ali debela flanela. Blaga mora biti toliko, da je zaveša nagubana, ne napeta.

V ta prostor, ki je za glas tako zelo prijeten, bomo po potrebi nameščali simbole, ki naj označijo namišljeno sceno. N. pr. kup dračja — to bo gozd; klavir — gosposka soba; javorova miza s stoli — kmečka soba; dva, trije leseni križi — pokopališče, osvetljena rogovilasta veja — zima; nekaj stebrov in stopnjišče — antična scena; en križ — razpotje; miza z epruvetami — laboratorij ali zdravniška soba; bela železna postelja — bolniška soba itd.

Kar postavljamo na oder, mora biti dramsko nujno. Doslej so bile kulise večkrat paša za oči. Preveliko razkošje ali prevelika revščina, ki hoče prikazovati bogastvo, obe gledalca dekoncentrirata. Kaj je treba n. pr. pri žaloigri, vseh mogočih naslikanih pokrajinj in z vsemi mogočimi rekviziti natrpanega odra — ko pa mora biti in ostati teža in pomen odrske stvaritve v besedi in igri.

V zadnjih letih se večkrat poslužujemo na odru nizkih kulis, ki zahtevano sceno nekako simbolizirajo. Nameščamo jih pred zavese in tudi to prav svobodno (le en kot ali pa le eno steno).

Pohištvo, ki ga postavljamo na oder, naj bo pristno; tako kot ga zahteva značaj igre. Za en večer si ga prav lahko izposodimo. Tudi vsi drugi rekviziti naj bodo pristni, da ne motijo ubranosti. N. pr. pri neki ljudski igri sem opazil, da strese igralka med otroke prgišče kamenčkov, ki naj bi predstavljali zlatnike ali vsaj srebrnike. Ali se res ne bi našlo pest starega ali pa novega kovinskega drobiža in se ga uporabilo namesto kamenčkov? Takih malenkosti mrgoli pri naših uprizoritvah in zelo motijo.

Tudi obleke, čevlji in klobuki naj bodo v skladu z igro, s časom in krajem. Pri vseh ljudskih igrah skoro zlorabljeni narodno nošo tudi ne gre. Bogata, slikovita noša gre le v okvir starih slovenskih romantičnih ljudskih iger. — Sodobna ljudska igra pa je realistična in zahteva na odru tako oblečene ljudi kot res po naših vaseh dandanes žive.

S temi napotki ustvarjen igralski prostor bo tvoril našemu igranju mirnejši okvir, stilizirano sceno bomo hitro menjavali, pavze bodo kratke — vse bo šlo bolj gladko.

Ne smemo pa pozabljati na svetlobne efekte, ki morajo biti skrbno preštudirani. Snop luči, vržen na igratajočo skupino, par ali posameznika, utegne silno učinkovati ali pa motiti! Režiser naj posveti vajam z lučjo prav tako pozornost kot drugim odrskim prijemom. Barvaste luči in reflektorji utegnejo pričarati ono iluzijo, ki jo naše siromašne kulise ne morejo.

Toliko glede načelne strani inscenacije, prihodnjič pa nekaj praktičnih nasvetov in napotkov.

Č. Z.

R O K S I

(Kritika)

Kot zadnja predstava pretekle in kot predsezonska uprizoritev letošnje sezone je bila igrana Connersova veseloigra „Roksi“. To delo, ki nima nikakršnih literarnih pretenzij, a je prikupno in zabavno zaradi svojih dobro orisanih človeških strani je zgodba o moderni Pepelki, prenešeni v sodobno ameriško družino. Dekle Roksi, ki je srčno dobra, delavna in od matere ter sestre omalovaževana si zaman išče ljubezni, najde jo samo pri dobrem očetu; Optimizem, — ki ga ji ne more uničiti slabo ravnanje matere in sestre z njo — je tisto orožje, s katerim se bori Roksi v vseh svojih težavah. Vroča želja po uveljavljanju in priznanju v družbi jo privede do tega, da si jo uteši na tipično ameriški način s tem, da si kupi knjigo „Biblioteka izobrazbe“ in se uči iz nje razne „duhovite“ sentence, ki jih uporablja ob primernih in neprimernih priložnostih.

Vztrajno — in z vsemi nedolžnimi sredstvi nepokvarjenega ljubečega dekleta — se bori Pepelka za naklonjenost svojega izvoljenca, dokler končno ne zmaga in si ne pridobi ljubezni dolarskega „princa“, ki spozna muhavost in neznačajnost Roksine sestre Grace, kateri je doslej dvoril in zasnubi Roksi.

Igra je pisana za igralko Roksine vloge. Prešernovo gledališče ima v Sonji Hlebševi rojeno predstavljalko Roksi, ki ima zanj vse pogoje: mladost, prikupnost, lepo pojavo, srčno toploto in humor. Bila je izvrstna in prepričljiva Roksi, posebno v čustvenih in komičnih prizorih. Njena roditelja sta bila Iglíčeva in Kern. Iglíčeva je podala površno modno damo in frfravo norico, Kern pa humorne businessmana z zlatim srcem, polnega ljubezni in razumevanja za težave nesrečno zaljubljenega in po krivici zapostavljenega dekleta. Igralka Grace, Fajglova je sicer zvesto sledila režiserjevim navodilom, kljub temu pa ob Hlebševi ni mogla prepričati, da je njena lepša, sijajnejša in v družbi bolj upoštevana sestra. Negativne strani Gracinega značaja je pa prav dobro zadela.

Moški vlogi snubačev sta odigrala Mayr in Rode. Mayr bi bil v maski in igri lahko mladostnejši in bi ji dal lahko več določnejših in značilnejših potez — tokrat ni bil posebno prizadeven — a kljub temu je z njemu lastno igralsko rutino odlično odigral — samega sebe. Pri Rode tu je motila njegovo sicer izvrstno komično igro nekultivirana izgovorjava. Med mladim, čeprav še tako dobro vzgojenim meščančkom in sinom „gornjih desetisočev“ iz Fifth Avenue je pa vendarle nekoliko razlike...

Toda kljub vsem navedenim nedostatkem, ki izvirajo deloma iz pomanjkanja primernih moči za specialne vloge, deloma iz nepo-

znanja ameriškega življenja — kar je težko zahtevati od amaterjev — je igra kot celota izvrstno uspela in dosegla živahen uspeh.

O Kernovi režiji na splošno je treba reči, da je zadela glavno: prisrčnost in humor, ki dajeta temu sicer plehkemu delu vrednost in prikupnost. Zaradi nedostatka časa — stalne rane amaterskih odrov — pač tudi najboljši režiser ne more napraviti iz igre več, kot je ustvaril Kern. Najboljše so bile scene med očetom in Roksi ter njim in materjo ter Roksi z njenim izvoljencem. Inscenacija je bila — čeprav ne idealno ameriška — vendar zelo primerna in čedna in je v vsakem oziru ustrezala namenu. Delo je imelo zadovoljno in zelo navdušeno občinstvo.

M. S.

Finžgar:

Razvalina življenja

(Kritika)

Naš dramatik F. S. Finžgar je v pravem pomenu besede ljudski dramatik ker piše iz ljudstva za ljudstvo. Svojo snov zajema iz živega vira, iz ljudskega življenja samega. Kot duhovnik je zaupnik, tolažnik in svetovalec kmečkih ljudi, ki prihajajo v svojih težavah k njemu, željni nasveta in pomoči. Znani so mu podtalni tokovi človeške podzavesti, znani dobri in slabi nagoni ljudstva, ki tirajo ljudi v strasti in včasih v pogubo. In kot v drugih svojih delih — bodisi pripovednih bodisi v dramatskih, — podaja svoje spoznanje in dognanje, ki si ju je osvojil tekom dolgih let svoje najožje povezanosti z ljudstvom.

Etika njegove „Razvaline življenja“ — ljudske drame v treh dejanjih — je preprosta in jasna ter zato vsakomur razumljiva. Glavna oseba drame žganjarnar Urh Kante, nabira vedno večje premoženje za svojo ljubljeno edinko, hčer Lenčko, da bi ji dal veliko doto ter jo omožil z najuglednejšim in premožnim kmetom Martinom. Do tu je Urhov nagib čist in nesebičen. Toda ta njegov edini življenjski cilj se sprevrže sčasoma v slepo strast: čim več premoženja ima, tem več ga hoče še pridobiti. Njegova žganjarska obrt cvete. Urh zastruplja s svojo žganjekuho vso okolico. Na kredo daje sosedom žganje, da — končno prezadolženi pri njem — postajajo odvisni od njega, prihajajo pod oblast njegove volje in mu morajo odstopati kot protivrednost kos za kosom zemlje. Na ta način dobi v oblast kmeta Sirka, in posredno po tem, izvoljenca hčere Lenčke — Ferjana. Kljub hčerinim prošnjam se ne da omečiti; omoži jo s sosedom Martinom.

Njegova močna volja obvlada poslušno hčer, ki se iz ljubezni do očeta ne more dovolj odločno upreti njegovi volji in mehkosrčnega zeta in ga popolnoma potegne na svojo stran v borbi zoper Ferjana. Hoče ga spraviti iz rodne vasi, da ne bi kalil srčnega miru njegove hčere. Toda neizprosni zakon življenja mu vrne zlo za zlo — ki ga

je zasejal med ljudi — tudi Lenčka postane — pijanka... Skrivaj se uda žganju, da bi v njem našla pozabljenje za svoj nesrečni hčere. Toda neizprosni zakon življenja mu vrne zlo za zlo — ki ga jo hočeta prepisati oče in mož, ko sta ga vzela Ferjanu, v pijači išče pozabe in poçuma, da bi hodila svojo pot. V konfliktu zaradi teh stvari postane žrtev svojega lastnega moža, ki sta mu alkohol in nesrečno življenje z njo vzela trezni prevdarek.

Vrednost Finžgarjevega dela je v razpletu vzrokov in posledic. Dasi ima pisatelj določen namen poučiti, vzgajati in svariti, je vendar skrita ta tendenca v umetniško oblikovani snovi in nikjer neprijetno in vsiljivo ne stopa na plan, kakor v delih marsikaterih sodobnih dramatikov. Tudi ne uporablja odra za prižnico, da bi pridigal z njega nauk o povračilu hudega, ki ga je človek zagrešil in se mu prej ali slej povrne —; povsem nemetafizično temveč realno analizira vzroke in posledice s socialne, moralne in gospodarske strani in razkriva pri tem dve značilni, za naše ljudstvo tragični strasti: alkoholizem in pohlep po zemlji, ki sta v veliki večini gibalo za najrazličnejše usodne konflikte.

Splošni vtis, ki ga je zapustila predstava je sledeč: Kakor vedno pri Malčevih režijah, je bila tudi tu opazna stilizacija, ki se ne peča s podrobnostmi, temveč išče in prikazuje samo glavne, velike poteze. Malec se že a priori nagiblje v svojem umetniškem oblikovanju k stilizaciji; pri Prešernovem amaterskem odru pa se je moral posluževati, ker pri tako kratkem in skopo odmerjenem času, ki je na razpolago igralcem-diletantom, ni mogoče izdelovati vlog in posameznih značajev do podrobnosti, kot jih zahteva realistična igra. Tako je napravila ta uprizoritev vtis preproste podobe, slikane na steklo, kakršne vtise po slovenskih kmečkih izbah. Vsaka postava je slikana samo enobarvno, samo dvodimenzionalno in brez perspektive, a vendar so kljub temu vsej skromnosti ubrane v harmonično stilnost. To trdim predvsem za glavne like v igri: Urha, Lenčko, Martina, Ferjana in Tono. Režija je bila ostro zastavljena in igralci so se v glavnem tega okvira držali, čeprav so v njem samem mestoma nekoliko kolebali. Večje število skušenj oz. predstav bo dalo v tem pogledu majkajočo trdnost.

Urha Kanteta je igral T o n e E r ž e n. Že večkrat sem omenila, da bi ta daroviti amater lahko z velikim učinkom igral nekoliko mlajše vloge kot jih navadno dobiva, ker sta mu glas in temperament mladostnega — seveda čisto karakternega značaja. Navadno pa ga vidimo v vlogah možakarjev starejšega kova, zrelih in težkih nasilnih in gospodovalnih značajev. Eržen je zelo talentiran, zato vselej reši svojo nalogo več kot častno, a vedno se mora pretvarjati in ustvarjati nekaj drugega kot to, kar je sam po svoji naturi. In to je nehvaležna in težka naloga. Tudi tokrat se je izkazal in je stóril vse, da je upodobil krepkega Urha, kolikor so mu

dali njegovi pogoji. Z Lenčko in Martinom je bil središče zanimanja. Božena Igličeva je igrala Lenčko. Bila je posebno učinkovita v prehodu iz prvega v drugo dejanje in je izvrstno nakazala kontrast med dekletom in ženo, nekoliko premalo pa je prišla do izraza njena pijanost, ki je vzrok, da izda zatajevano in prikrivano gorje. Igličeva je igralka zelo širokega območja najrazličnejših strok, ki nikoli ne pokvari svoje vloge temveč jo vselej zanesljivo reši.

Najdoslednejši v liniji značaja je bil v svoji igri Nace Reš kot Lenčkin mož Martin. Podal je togega Gorenjca, ki le redkokdaj izda svoja čustva, ki je po svoji naravi dober in mehak in ga gorje nesrečnega zakona napravi pijanca ter pripravi do tega, da zagreši zločin nad lastno ženo.

V vlogi Tone je nastopila Vera Rutarjeva. Bila je kot zunanja pojava lepa in verjetna Tona, ima posebno prijeten in lep glas. Igralsko je bila nesproščena in bo morala še delati, da bo lahko uveljavila močnejše svojo osebnost, to delo bi ji bilo v prid in s tem bi pridobili Prešernovo gledališče zopet uporabno moč. Ob njeni nadarjenosti bomo lahko šele po nekotikih nastopih lažje podrobno sodili. Njen nastop je bil v redu, le obleka v prvem dejanju — ko prihaja z dela, — je bila neprimerna, ker je bila preveč praznična in ne delovna.

Podobo kmečkega lahkomiselnega, ki se je prepustil življenju, da ga nese kamor hoče, čeprav misli, da ima v sebi toliko sile, da bo lahko življenje obrnil po svojem srcu je ponekod zelo verno prikazal Franci Leskovšek kot Ferjan, čeprav je bilo opaziti sem in tja nekaj začetniških nerodnosti in omladenosti, ki je pri zečetnikih pač nujno potrebna.

Popolnoma napačno bi bilo tolmačiti si in igrati kmeta Sirka in potovko Mico povsem z neke komične strani, kajti prav ob teh dveh osebah vidimo v žalostne in razdrte gospodarske in družinske razmere v okolici žganjarja Urha Kanteta. Milan Vertovšek, zelo požrtvovalni in uporabni igralec se je v vlogi Sirka mestoma dal zavesti od publike in nekoliko ranil ubranost in resnobo dejanja; režiser bi ga moral, kakor tudi Mihelčičevo kot potovko, bolj upotiti v smer in svet, ki ga je začrtal avtor.

Tako je Prešernovo gledališče otvorilo svojo letošnjo gledališko sezono z resnično ljudsko igro, ki bo na gostovanjih po Gorenjskem gotovo našla topel odziv. Igra je bila udarniško naštudirana v izredno kratkem času in kot tako je treba to storitev upoštevati.

Inscenacija je bila zelo lepa in primerna, kostumi prav tako, z že omenjeno izjemo.

M. S.